Състояние на петролния сектор на африканския континент – потенциал и възможности за развитие

Борислава Гълъбова
Университет за национално и световно стопанство, 1700 София,
email:borislava_galabova@abv.bg

На африканския континент ходът на развитие на нефтодобива датира в различни времеви рамки - от няколко десетилетия до сто години назад с оглед историята и практиката на всяка една държава. Понастоящем към 2013 г. приблизително 500 чуждестранни и местни петролни компании са включени в сондажни дейности и свързани с тях технически операции, извършвани на територията на континента. Предвид това и съгласно данните на BP Statistical Review of Energy, откритите от края на миналия век до наши дни африкански нефтени запаси значително са нараснали. За подобна тенденция свидетелстват данните, че през 1980 г. последните са били в размер на 53, 4 мрд. барела, а към 2013 г. вече възлизат на 130, 3 млрд. барела, или се отчита сериозно увеличение с около 150 % за период от 33 години. На този фон потенциалните възможности и перспективи пред започването и извършването на нови проучвания в бъдещ план могат да бъдат оценени като много добри. Те се основават на актуални данни от експертни оценки, отчитащи съществуването на запаси за около 100 мрд. барела, които все още не са открити или не са напълно доказани и достатъчно проучени. Именно по тези причини африканският континент, макар да е богат на ресурси, се отличава с твърде „скромен" принос към общите световни запаси на нефт, възлизащ едва на 8%. Очакванията са този дял значително да нарасне в перспектива, в случай че бъдат доказани, се открият и разработят нови находища. Подобен ход на развитие несъмнено би спомогнал за утвърждаване мястото и позициите на африканските държави като реален фактор в нефтодобива и производството предвид големия им потенциал, който все още е неоползотворен поради причини от различен характер. В допълнение аналитичният преглед на актуалните статистически данни по отношение на петролните запаси позволява да се обобщи, че четири африкански държави се очертават като разполагащи с най-значителни по количества такива. По този критерий, на челно място, с най-големи запаси в размер на 48 млрд. барела е Либия, следвана от Нигерия с 37, 2 млрд. барела, Ангола и Алжир, съответно с 12, 7 млрд. и 12, 2 млрд. барела. На тези четири държави

се падат приблизително 85 % от общите запаси на африкански нефт към 2013 г., възлизащи на 130, 3 млрд. барела, а останалата по-малка част (15 %) се намират на терирорията на страните Южен Судан, Габон, Уганда, Кения, Гана и Египет.

Фигура № 1. Доказани нефтени запаси в милиарда барела към 2013 г. по световни (географски) региони

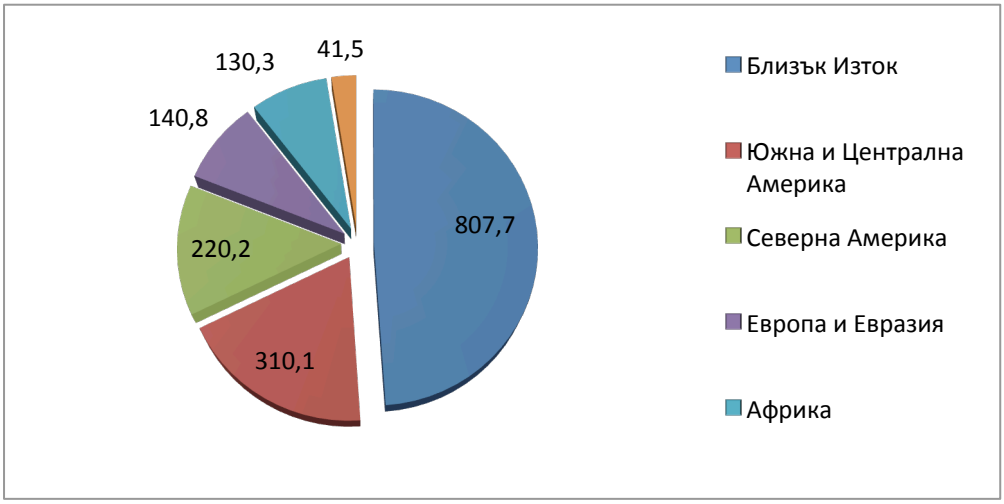

Източник: BP Statistical review of World Energy, 2013

Въз основа на обобщаващия преглед на данните към 2013 г., представени от U.S. Energy Information Administration (EIA), шестнадесет африкански държави попадат в категорията на износителки на петрол, а именно – Нигерия, Р Конго, Камерун, Екваториална Гвинея, Кот д' Ивоар, Екваториална Гвинея, Судан, Ангола, Алжир, Либия, Габон, Египет, ДР Конго, Мавритания, Чад и Тунис. В тази връзка следва да се подчертае важната особеност, че поради факта, че производството на африкански петрол значително превишава вътрешното му потребление, износът е значителен и като цяло континентът се явява нетен износител. Заедно с това, преобладаващата част от африканския нефтен износ е в сурова форма. От тази перспектива в регионален план, по данни на KPMG, износът е разпределен както следва: на Западна Африка се падат около 2/3 от суровия и 1/3 от преработения, а на Северна Африка – 2/3 от преработения и 1/3 от суровия.

Фигура № 2. Доказани нефтени запаси в Африка, проследени в динамика за периода 1980 – 2012 г. (в края на съответната година, в милиарда барела)

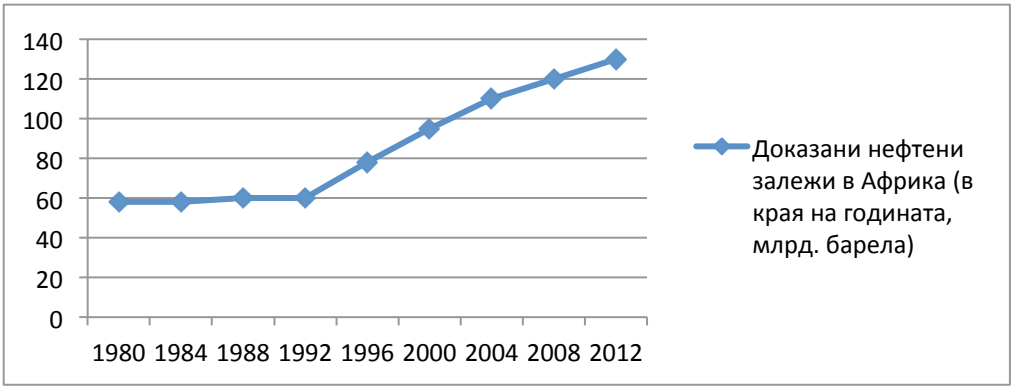

Източник: BP Statistical review of World Energy, 2013

Фигура № 3. Африкански производители и износители на суров петрол към 2012 г. (млн. барела/дневно)

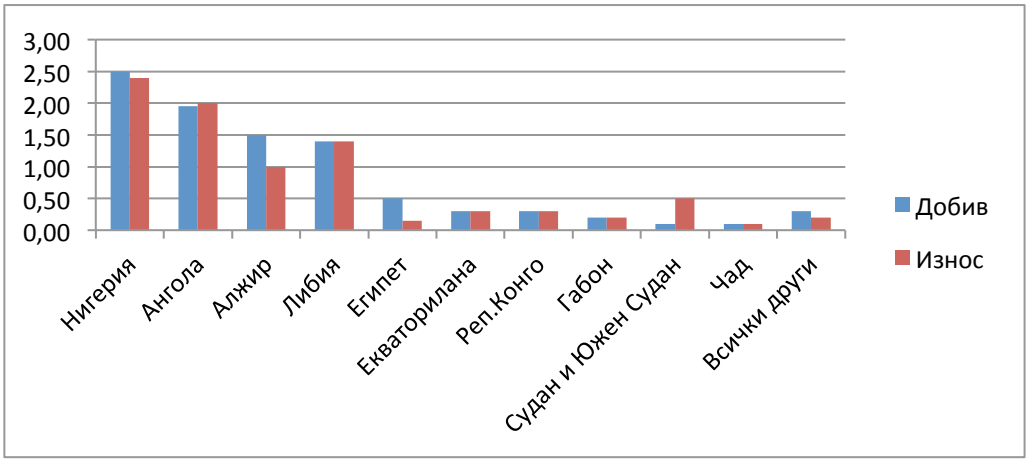

Източник: U.S. Energy Information Administration (EIA), 2013

Към 2013 г. Африка разполага с 8% от общите световни запаси на природен газ. Предвид това и съгласно доклада на KPMG, посветен на възможностите за развитие на сектора, свързан с добива и преработка, тенденциите при газа, подобно на нефта, са относително благоприятни. В същия период доказаните запаси са се увеличили повече от два пъти, което може бъде илюстрирано чрез следните показатели: през 1980 г. те са възлизали на 6 трилиона куб. м. и са достигнали 14, 5 трилиона куб. м. в края на 2012 г. Този ръст за посочения период, надвишаващ 140 %, е значителен и очертава добри перспективи пред сектора.

Фигура № 4. Доказани запаси на природен газ в Африка, проследени в динамика за периода 1980 – 2012 г. (към края на съответната година, в трилиона куб. м)

Източник: BP Statistical review of World Energy, 2013

Въпреки че през същия период темпът на нарастване е относително постоянен и се характеризира с определена стабилност и предвидимост, то в изминалите няколко години се отчита липса на развитие, породена от редица съществуващи проблеми, които не успяват да намерят адекватното си решение. Тук следва да се поясни, че през последните години в някои от страните, в които са открити подобни значителни по количество запаси, размерът на секторните инвестиции е сериозно занижен, бизнес климатът се оказва крайно неблагоприятен, не са налице ключови предпоставки за извършване на проучвателни и добивни дейности, не съществуват държавни стимули, които да привлекат компаниите в реализацията на нови проекти.

По отношение на природния газ, предвид данните на EIA към 2013 г., в седем африкански държави откритите запаси надхвърлят 100 млрд. куб. м. : Алжир, Египет, Либия, Нигерия, Ангола, Мозамбик и Камерун. По този показател те се нареждат сред страните в света с потенциал в развитието на сектора на добив и преработка. В тази връзка, като се вземат под внимание актуалното състояние, заедно със съществуващите възможности и заплахи, с най-добри бъдещи перспективи в това направление се открояват Ангола, Екваториална Гвинея и Камерун.

Фигура № 4. Доказани запаси на природен газ в трилиона куб. м. към 2013 г. по световни (географски) региони

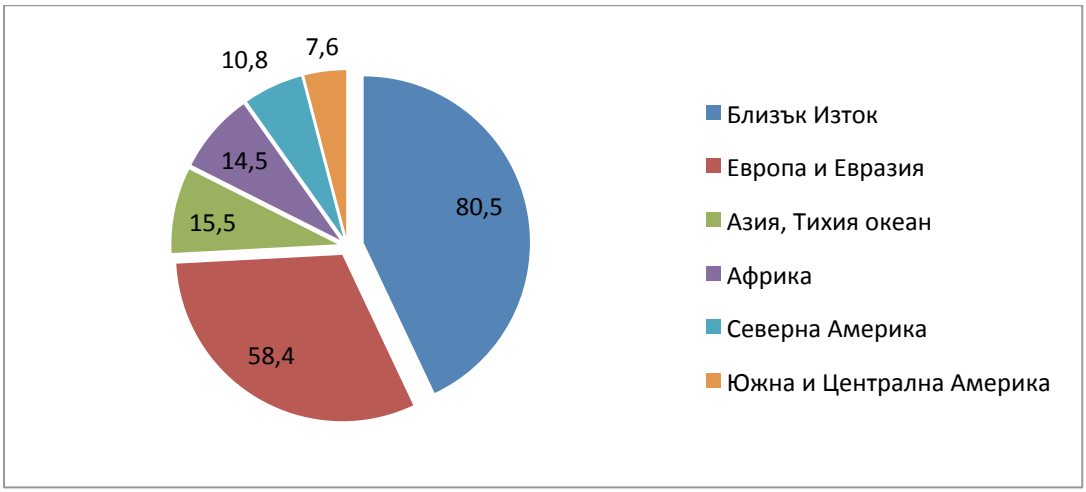

Източник: BP Statistical review of World Energy, 2013

На африканския континент износителки на природен газ са Либия, Мозамбик, Нигерия, Алжир, Екваториална Гвинея и Египет, като по информация от анализи на KPMG 55% от износа се реализира под формата на втечнен природен газ и съответно 45% - посредством тръвопроводен транспорт към европейските държави, които се явяват и най-големи вносителки на африкански газ. В тази посока интересен е фактът, че именно Алжир се оказа първата държава в световен мащаб, която започна да изнася природен газ във втечнено състояние през 60-те години на миналия век. Малко по-късно, през 70-те години, Либия също започна подобен износ, който в съвременен контекст е особено успешен. В наши дни, по данни на KPMG, пет африкански държави са износителки на втечнен природен газ, а именно Ангола, Египет, Екваториална Гвинея, Алжир и Либия. В допълнение, откритите неотдавна в Танзания и Мозамбик находища с огромен потенциал станаха причина за изграждане на инсталация за втечняване на газ. По тези причини в бъдещ план именно тези две държави често биват посочвани като потенциални износителки на газ във втечнено състояние в значително количество, което ще ги превърне в страни, заемащи предни позиции в листата на износителите. По отношение на експортирания чрез газопроводи през 2013 г. природен газ, то Алжир заема първото място на африканския континет (с 34, 8 млрд. куб. м.), а нейният износ е предназначен и насочен преимуществено към европейските държави. В

това направление Алжир е следвана от Либия, а доста по-малки количества се експортират и от Нигерия, Египет и Мозамбик, които се нареждат на следващите по поредност места.

Фигура № 5. Добив, потребление и нетен износ на природен газ в Африка за периода 1970-2010 г. в милиарда куб. м.

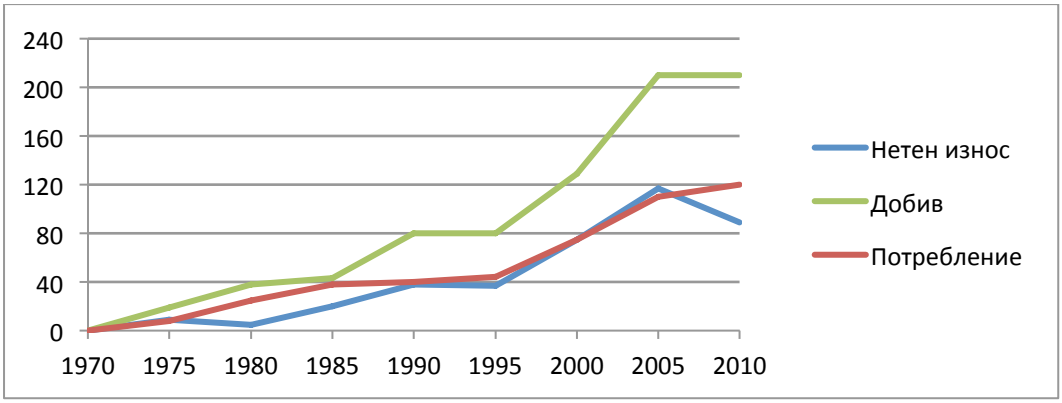

Източник: BP Statistical review of World Energy, 2013

В наши дни шистовият нефт и газ се явяват една нова възможност за развитие на добивната промишленост, стояща пред африканските държави, в които са налични подобни ресурси, особено в по-дългосрочен план. Съгласно представените в доклада на EIA от 2013 г. експертни оценки в региона на Северна и Южна Африка са открити значителни количества шистов нефт и газ. Въпреки че запаси съществуват в няколко различни африкански държави, то Алжир се определя като страната с най-големи и добри перспективи за бъдещ добив поради доказаните значителни находища на шистов газ в размер на 20 трилиона куб. м. С запаси от този порядък, в актуален план, именно Алжир се нарежда на трето място по този показател, изпреварена от Аржентина и Китай и следвана от САЩ. С оглед обективността на анализа тук следва да се допълни, че за развитието на сектора за добив на шистов нефт и газ са необходими сериозни инвестиции и дълъг период от време, нужен за извършване на предварителни дейности, което затруднява и, до известна степен, силно оскъпява процеса. В региона на Субсахарска Африка Р Южна Африка е държавата, отличаваща се с най-значителни количества залежи на шистов газ, оценени приблизително на 10, 9 трл. куб. м. Тези параметри я нареждат на осмо място в световен мащаб и предпоставят добри перспективи за развитие в посочената насока. Както се посочва в

доклада на KPMG, посветен на засегната тема, и в някои други африкански държави са открити подобни находища, макар и със значително по-малки количества, а именно: Тунис, Мароко, Либия и Египет. Що се отнася до шистовия нефт, Либия заема пето място в света по размера на залежите, изчислени в размер на 26, 1 барела. На този фон, предвид така представените в обобщен вид данни за африканските запаси от нефт, в актуален контекст се наблюдава тенденция, очертана от износа преимуществено на суров петрол, тъй като страните все още не разполагат с необходимия капацитет да извършват неговата преработка. Тази неблагоприятна ситуация продължава да се поддържа от съществуващите и до днес проблеми, свързани с проявите на корупция на различни равнища, неадекватната (или липсата на) поддръжка на съоръженията, политическата нестабилност, наблюдавана в множество африкански държави, риска от избухване на конфликти, задълбочаващото се социално разслоение и напрежение, липсата на субсидиране и осигуряване на реални стимули от страна на държавата, недостатъчните инвестиции в сектора. В обобщение, по данни на EIA към 2013 г., едва седем африкански страни (Алжир, Либия, Кот д'Ивоар, Габон, Камерун, Р Конго и Екваториална Гвинея) потребяват значително по-малки количества нефт, отколкото реално добиват. За същия период в качеството на най-голям нетен износител на преработен нефт може да бъде посочен Алжир, като според експертни оценки се очаква износът в бъдещ план да нараства.

В обобщение е важно да се спомене, че нефтопреработването изисква извършването на сериозни инвестиции и капиталовложения, а в ситуация на политическа и икономическа нестабилност, в каквато се намират голяма част от африканските страни, това се превръща в задача, която трудно може да бъде осъществена. Дуалистичното развитие на икономиките, заедно с относителната откъснатост на първичния сектор от останалите стопански сектори и непредвидимостта по отношение на бъдещите държавни мерки и политики не са благоприятна препоставка за развитие на добива и преработката на нефт и газ, въпреки тяхното наличие в тези страни и потенциала, който несъмнено имат.

Литературни източници:

1. KPMG, 2014, Oil and Gas Africa Sector Report. Reserves, potential and prospects of Africa
2. KPMG, 2013, Oil and Gas in Africa. Africa's Reserves, Potential and Prospects
3. BP Statistical Review of World Energy
4. International Energy Agency
5. International Monetary Fund
6. NKC Independent Economists, Monitoring African Sovereign Risk, http://www.nkc.co.za/
7. Oil and gas Journal, http://www.ogj.com/index.html
9. Organisation for Economic Cooperation and Development
10. Organisation of the Petroleum Exporting Countries
11. Reuters
12. The Independent (Uganda)
13. Trade Map
14. Tullow Oil
15. U. S. Energy Information Administration
16. U. S. Geological Survey
17. http://allafrica.com/
18. http://www.bg-group.com/
19. http://www.bloomberg.com/
20. http://www.elwatan.com/